

Sygn. akt III UK 69/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania A. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.
z udziałem zainteresowanej H. O.

o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 18 grudnia 2014 r.,
skargi kasacyjnej odwołującej się spółki od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 11 grudnia 2013 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 11 grudnia 2013 r. oddalił apelację płatnika składek A. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. od wyroku Sądu Okręgowego w S. VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 9 maja 2013 r. zmieniającej decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. z dnia 3 sierpnia 2011 r., nr [...] i

ustalającego, że w podstawie wymiaru składek za okres od 2 stycznia 2004 r. do 30 czerwca 2004 r. nie uwzględnia się przychodu zainteresowanej H. O., uzyskanego z tytułu wykonywania umowy o dzieło z dnia 2 stycznia 2004 r., a także zmieniającego decyzję organu rentowego z dnia 9 sierpnia 2011 r., nr [...] oraz ustalającego, że od 1 lipca 2009 r. płatnik składek nie ma obowiązku odprowadzania składek za zainteresowaną na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, a także oddalającego odwołania w pozostałym zakresie.

W sprawie tej ustalono, że płatnik składek prowadzi działalność gospodarczą, której przedmiotem jest produkcja narzędzi. W okresie od 17 lutego 2003 r. do 31 grudnia 2011 r. zainteresowana była zatrudniona u płatnika na stanowisku specjalisty ds. kadrowo-płacowych. Na podstawie decyzji organu rentowego z dnia 28 stycznia 1999 r. nabyła prawo do okresowej renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 1 grudnia 1998 r. do 31 stycznia 2001 r. Kolejną decyzją rentową z dnia 21 lutego 2001 r. przyznano jej prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy na stałe, a decyzją z dnia 25 marca 2003 r. prawo do emerytury od dnia 1 lutego 2003 r.

Na podstawie umowy o dzieło nr 2 z dnia 2 stycznia 2004 r., zawartej z płatnikiem składek zainteresowana zobowiązała się wykonać na zamówienie dzieło: przygotowanie danych i sporządzanie list płac, przygotowanie i przekaz elektroniczny do ZUS, archiwizację dokumentów kadrowych, za wynagrodzeniem 700 zł miesięcznie. Strony zastrzegły, że rozpoczęcie wykonywania dzieła nastąpi 2 stycznia 2004 r. a jego zakończenie 31 grudnia 2012 r. Następnie płatnik nie uwzględnił przychodu zainteresowanej uzyskanego z tytułu tej umowy o dzieło w podstawie wymiaru składek za okres trwania umowy. Natomiast organ rentowy decyzją z dnia 3 sierpnia 2011 r., nr 196.3/2011, stwierdził, że zainteresowana podlegała ubezpieczeniom społecznym, jako pracownik płatnika składek, któremu wymierzył zaległe składki za okres od stycznia 2004 r. do lipca 2010 r. Kolejnymi decyzjami z dnia 9 sierpnia 2011 r., nr [...] i nr [...], organ rentowy wymierzył zaległe składki za zainteresowaną na Fundusz Pracy oraz Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

W odwołaniach od tych decyzji płatnik składek domagał się ich zmiany przez orzeczenie, że zainteresowana nie podlegała ubezpieczeniom jako pracownik, a

podstawa wymiaru jej składek na ubezpieczenia nie podlegała ustaleniu według zasad obowiązujących pracownika. Argumentował, że w dacie zawarcia umowy o dzieło zainteresowana miała ustalone prawo do emerytury. Umowa o dzieło była zawarta 2 stycznia 2004 r., tj. przed nowelizacją ustawy o systemie ubezpieczeń dokonanej ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 1264, zwanej dalej nowelizacją z dnia 20 kwietnia 2004 r.), która dopiero z dniem 1 lipca 2004 r. wprowadziła obowiązek oskładkowania przychodów z umowy o dzieło zawartej przez osobę mającą ustalone prawo do emerytury z zatrudniającym ją pracodawcą.

Sąd Okręgowy, na podstawie art. 8 ust. 2a, art. 18 ust. 1a, art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.; zwana dalej ustawą systemową), częściowo uwzględnił wniesione odwołania. W ocenie tego Sądu, zgodnie z art. 9 ust. 4a ustawy systemowej, obowiązującym w dacie zawarcia umowy o dzieło z dnia 2 stycznia 2004 r., zawarcie przez osobę mającą ustalone prawo do emerytury lub renty umowy o dzieło z własnym pracodawcą nie powodowało obowiązku opłacania składek ani na ubezpieczenia społeczne, ani też na ubezpieczenia zdrowotne. Dopiero obowiązująca od 1 lipca 2004 r. (na mocy art. 26 nowelizacji z dnia 20 kwietnia 2004 r.) zmiana art. 9 ust. 4b ustawy systemowej wprowadziła obowiązek ubezpieczenia społecznego także wtedy, gdy emeryt lub rencista zawierał z własnym pracodawcą umowę o dzieło. „Przy ustalaniu następstw prawnych zdarzeń, które miały miejsce pod rządami dawnych norm, ale trwają nadal w okresie po wejściu w życie tej nowej normy należy - zgodnie z zasadą *lex retro non agit* - następstwa te określać na podstawie dawnych norm, jednak jedynie do czasu wejścia w życie norm nowych”. Dlatego nie zgodził się z odwołującym jakoby wprowadzony z dniem 1 lipca 2004 r. obowiązek opłacania składek od umów o dzieło, miał zastosowanie wyłącznie do umów zawartych przez osobę mającą ustalone prawo do emerytury z własnym pracodawcą po dniu 1 lipca 2004 r. Równocześnie, mając na uwadze, że przed datą 1 lipca 2004 r. nie było obowiązku odprowadzania składek od przychodu uzyskanego z tytułu wykonywanej przez pracownika, mającego ustalone prawo do emerytury, na rzecz pracodawcy

umowy o dzieło, nie było podstaw do uwzględniania w podstawie wymiaru składek przychodu zainteresowanej uzyskanego z tytułu umowy o dzieło w okresie od 2 stycznia 2004 r. do 30 czerwca 2004 r., ale taki przychód uzyskany przez zainteresowaną po 1 lipca 2004 r. należało już uwzględnić w podstawie wymiaru składek „mając na względzie również comiesięczną wymagalność roszczenia o składki”. Dlatego w przeważającym zakresie zaskarżone decyzje odpowiadały prawu. W konsekwencji Sąd ten ustalił, że w podstawie wymiaru składek za okres od 2 stycznia 2004 r. do 30 czerwca 2004 r. nie uwzględnia się przychodu zainteresowanej uzyskanego z tytułu umowy o dzieło z 2 stycznia 2004 r. oraz oddalił odwołania w pozostałym zakresie.

Odnośnie do decyzji z dnia 9 sierpnia 2011 r., nr [...], Sąd stwierdził, że od 1 lipca 2009 r. płatnik składek nie miał obowiązku odprowadzania składek za zainteresowaną na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, ponieważ zainteresowana ukończyła progowy wiek 55 lat, który z dniem 1 lipca zwalniał płatnika składek z obowiązku ich doprowadzania na Fundusz Pracy i Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

A apelacji płatnik składek podtrzymał zarzut naruszenia zasady nieretroakcji, utrzymując, że wobec zawarcia umowy o dzieło przed wejściem w życie art. 9 ust. 4b ustawy systemowej, przychody z tytułu jej wykonania nie podlegały składkowaniu.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację płatnika składek, wskazując, że brak przepisów intertemporalnych w ustawie zmieniającej z dnia 20 kwietnia 2004 r. „był szczegółowo rozpatrywany przy okazji zmiany ustawy systemowej w zakresie zmiany terminu przedawnienia należności składkowy wprowadzonej z dniem 1 stycznia 2003 r. na podstawie ustawy z dnia 18 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustawy (Dz. U. Nr 241, poz. 2074 ze zm.)”. W tej kwestii orzecznictwo zajęło jednoznaczne stanowisko, że „z faktu nieuregulowania przez przepisy ustawy zmieniającej kwestii intertemporalnych dotyczących przedawnienia należności z tytułu składek, nie można wyprowadzać wniosku, że zmienione przepisy znajdują zastosowanie jedynie do ‘nowych zaległości’, a przyjęcie odmiennego poglądu naruszałoby zasadę *lex retro non agit*”. W wyroku z dnia 12 lipca 2007 r., I UK 37/07, Sąd

Najwyższy przyjął, że dziesięcioletni termin przedawnienia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne wprowadzony od dnia 1 stycznia 2003 r. odnosi się także do należności powstałych przed tym dniem i wówczas nieprzedawnionych. „Prawo zmiany terminów przedawnienia jest domeną ustawodawcy i skoro ma w ten sposób wpływ na stosunki cywilnoprawne, to obejmuje ono również stosunki publicznoprawne (należności składkowe). Inaczej mówiąc dłużnik musi się poddać terminom przedawnienia wydłużanym przez ustawodawcę w czasie trwania stosunku prawnego”. Analogiczne wnioski zostały zawarte w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 r., I UZP 4/08. „Powyższe uzasadnia wniosek Sądu Okręgowego, że skutkiem zmiany art. 9 ust. 4b ustawy systemowej z dniem 1 lipca 2004 r. jest objęcie obowiązkiem odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne także wynagrodzenia z umowy o dzieło zawartej przed tym dniem, a kontynuowanej po dacie 30 czerwca 2004 r. przez pracownika będącego emerytem, dotychczasowego pracodawcę. Jak słusznie wskazał sąd pierwszej instancji, zmiana ta dotyczy kontynuowania umowy po dniu 30 czerwca 2004 r., a w takiej sytuacji nie można zarzucić naruszenia zasady niedziałania prawa wstecz”. Do skutków umowy o dzieło zawartej w dniu 2 stycznia 2004 r., od dnia 1 lipca 2004 r. zastosowanie znajduje nowe prawo, a więc art. 9 ust. 4b w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą. Dlatego wynagrodzenie z umowy o dzieło zawartej w dniu 2 stycznia 2004 r. przez płatnika i zainteresowaną stanowiło od dnia 1 lipca 2004 r. podstawę składkowania.

W skardze kasacyjnej płatnik składek zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego: 1/ art. 2 Konstytucji RP i art. 3 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 9 ust. 4 i ust. 4a i ust. 4b ustawy systemowej, art. 26 nowelizacji z dnia 20 kwietnia 2004 r. oraz § 30 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej (Dz.U. Nr 100, poz. 908 ze zm.) przez zastosowanie do umowy o dzieło z dnia 2 stycznia 2004 r. przepisów, które weszły w życie po dniu jej zawarcia, w sytuacji gdy: - przepisy nowelizacji z dnia 20 kwietnia 2004 r. nie zawierały jakichkolwiek regulacji intertemporalnych pozwalających na zastosowanie nowych przepisów do umowy o dzieło zawartej przed dniem ich wejścia w życie, w sytuacji, gdy „- zgodnie z przewidzianą w art. 3

k.c. zasadą *lex retro non agit* skutki zdarzenia prawnego w postaci zawarcia umowy o dzieło winny być oceniane na podstawie ustawy, która obowiązuje w czasie, gdy dane zdarzenie nastąpiło, - przepisy regulujące stosunki prawne (obowiązek podlegania ubezpieczeniu społecznemu), których treść jest wynikiem pewnych zdarzeń powołujących je do życia (zawarcie umowy o dzieło) winny być poddane zasadzie dalszego działania dawnej ustawy, zatem do skutków prawnych zdarzeń, które wystąpiły w czasie obowiązywania dawnej ustawy, a realizujących się po wejściu w życie nowej ustawy, zastosowanie powinna mieć w dalszym ciągu ustawa dawna”; 2/ art. 8 k.p. i art. 5 k.c. przez ich niezastosowanie, „w sytuacji gdy z powodu informacji publikowanych przez organ rentowy na stronach internetowych wydane w sprawie decyzje niezgodne z udzielonymi uprzednio informacjami - pozostają w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego i stanowią nadużycie prawa”.

Jak okoliczności uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz potrzebę wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości, w zakresie ustalenia wpływu ustawy nowej (art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 9 ust. 4 i ust. 4a i ust. 4b ustawy systemowej „w brzmieniu nadanym przepisami nowelizacji z dnia 20 kwietnia 2004 r.) na zdarzenia prawne (zawarcie umowy o dzieło) zaistniałe w czasie obowiązywania ustawy systemowej w poprzednim brzmieniu, którego skutki realizują się pod działaniem ustawy nowej, wobec braku przepisów intertemporalnych”. Konieczna jest też „wykładnia przepisu art. 26 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. (...) w kontekście art. 3 KC oraz wyrażonej w nim zasady nie retroakcji”. Zdaniem skarżącego, „z uwagi na rażące naruszenie przez Sąd Apelacyjny przepisów prawa, zaskarżone orzeczenie oczywiście narusza prawo, a mianowicie przepisy wskazane w podstawie skargi kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 KPC)”.

Zdaniem skarżącego, wprawdzie orzecznictwo wyraziło pogląd, że w razie wątpliwości, czy należy stosować ustawę dawną czy nową, pierwszeństwo ma ustawa nowa w związku z zasadą *lex posterior derogat legi priori*, która znajduje zastosowanie gdy *lex posterior* nie jest hierarchicznie niższa niż *lex priori*, co sprawia, że szczególnej regulacji nie oznacza luki w prawie co do przepisów

międzyczasowych, ale wskazuje na potrzebę zastosowania reguły bezpośredniego stosowania ustawy nowej. Z drugiej jednak strony Sąd Najwyższy kilkakrotnie dochodził do wniosku, że nowe przepisy nie mają zastosowania do stanów faktycznych rozciągniętych w okresie obowiązywania zarówno ustawy nowej, jak i dawnej. Rozbieżności te potwierdzają istnienie wskazanych w skardze przesłanek do jej przyjęcia do rozpoznania.

Dlatego skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i zmianę wyroku Sądu Okręgowego oraz zaskarżonych decyzji organu rentowego i ustalenie, że w podstawie wymiaru składek zainteresowanej nie uwzględnia się jej przychodu z tytułu umowy o dzieło oraz że skarżący nie ma obowiązku odprowadzania składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych „w zakresie nieuwzględnionym przez Sąd Okręgowy”, a ponadto o zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącego kosztów postępowania za wszystkie instancje według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego. Ewentualnie skarżący wniósł o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi, bądź też o uchylenie również wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi przy uwzględnieniu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawierała usprawiedliwionych podstaw zaskarżenia, natomiast zaskarżony wyrok okazał się zgodny z prawem pomimo uzasadnienia nieuwzględniającego całości złożonego stanu prawnego adekwatnego do prawidłowego osądu sprawy.

W zaskarżonym zakresie podłożem weryfikacji jurysdykcyjnej było odwołanie od decyzji organu rentowego z dnia 3 sierpnia 2011 r. stwierdzającej, że zainteresowana H. O. podlega ubezpieczeniom jako pracownik oraz wymierzającej adekwatne składki na pracownicze ubezpieczenia społeczne za okres od stycznia 2004 r. do lipca 2010 r. również od przychodu z zawartej przez skarżącego płatnika składek (pracodawcę) umowy o „dzieło” z ubezpieczoną pracownicą. Istotne

wszakże było to, że zainteresowana była w okresie od 17 lutego 2003 r. do 31 grudnia 2011 r. pracownicą płatnika składek, z którą zawarł on umowę „o dzieło” w zakresie tożsamym, tj. przedmiotowo powielającym jej obowiązki pracownicze z pracowniczego stanowiska specjalisty ds. kadrowo-płacowych. Wprawdzie z art. 9 ust. 4a ustawy systemowej wynikało, że osoby, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, mające ustalone prawo do emerytury lub renty podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, jeżeli równocześnie nie pozostają w stosunku pracy, co wszakże w przypadku zainteresowanej, którą prawo ubezpieczeń społecznych uznawało za pracownika z tytułu zawartej z pracodawcą umowy cywilnoprawnej (art. 8 ust. 2a ustawy systemowej), oznaczało tyle, że po nabyciu prawa do renty, a następnie prawa do emerytury zainteresowana podlegała nadal obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu jako pracownik z tytułu dalszego zatrudnienia pracowniczego na stanowisku specjalisty ds. kadrowo-płacowych oraz uznania jej za pracownika z tytułu umowy „o dzieło” zawartej z własnym pracodawcą. Kontestowana decyzja dotyczyła zatem jednego (łącznie) pracowniczego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym i wymiaru należnych składek z tego tytułu. Decyzja ta została wydana bowiem na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, dodanego do tej ustawy z mocą obowiązującą od 30 grudnia 1999 r., który uznaje za pracownika - w rozumieniu ustawy systemowej - również osobę wykonującą pracę na podstawie umowy, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się z mocy tej normy prawnej przepisy dotyczące, między innymi, umowy o dzieło, jeżeli umowę taką zawarła z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy. W przypadku takich ubezpieczonych, art. 18 ust. 2a, dodany do ustawy systemowej z tą samą datą obowiązywania (od 30 grudnia 1999 r.), nakazuje uwzględniać w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne również przychód z tytułu umów o świadczenie usług, do których zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się, między innymi, przepisy dotyczące umowy o dzieło, jeżeli taką umowę zawarł płatnik składek z zatrudnionym („własnym”) pracownikiem. Zasadniczym celem wymienionych regulacji normatywnych było ograniczenie praktyk pracodawców zawierania z „własnymi” pracownikami umów cywilnoprawnych w celu obejścia prawa, w tym dla obniżenia kosztów tej samej pracy wykonywanej w ramach stosunku pracy (np. przepisów o

wynagradzaniu za godziny nadliczbowe) oraz zmniejszenia obciążeń składowych (postawy wymiaru składek na pracownicze ubezpieczenia społeczne), co mogłoby niekorzystnie wpływać na wysokość świadczeń lub ekspektatyw świadczeń przysługujących z ubezpieczenia społecznego tych ubezpieczonych pracowników, którzy wykonywali na rzecz zatrudniającego pracodawcy (płatnika składek) także pracę na podstawie umowy o dzieło. Pracownikom, którym zatrudniający ich pracodawca powierza świadczenie innych usług cywilnoprawnych, obok wykonywania obowiązków pracowniczych, ustawodawca zagwarantował pracowniczy status prawny oraz równorzędny z pracowniczym tytuł podlegania pracowniczym ubezpieczeniom społecznym (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 16 grudnia 1998 r., II UKN 392/98, OSNP 2000 nr 4, poz. 157 z 30 czerwca 2000 r., II UKN 523/99, OSNP 2002 nr 4, poz. 179).

Z miarodajnych ustaleń faktycznych w sprawie (art. 398¹³ § 2 k.p.c. wynikało, że zainteresowana była w okresie od 17 lutego 2003 r. do 31 grudnia 2011 r. pracownicą skarżącego płatnika składek zatrudnioną na stanowisku specjalisty ds. kadrowo-płacowych, z którą skarżący zawarł umowę „o dzieło” na okres niemal 9 lat (od 2 stycznia 2004 r. do 31 grudnia 2012 r.), której przedmiotem było „przygotowanie danych i sporządzanie list plac, przygotowanie i przekaz elektroniczny do ZUS, archiwizacja dokumentów kadrowych”. Za wykonanie takiego „dzieła” skarżący nie ustalił jednego („łącznego”) wynagrodzenia za 9-letni okres wykonywania „dzieła”, ale płacił zainteresowanej wynagrodzenie miesięczne „wg przedłożonych rachunków z którego dokona się stosownych potrąceń”. Takie postanowienia umowy „o dzieło” zawartej przez skarżącego płatnika składek, będącego pracodawcą zainteresowanej pracownicy, które pokrywały się z jej pracowniczymi obowiązkami specjalisty do spraw kadrowo-płacowych, pozostawały w oczywistej kolizji ze stosunkiem pracy zainteresowanej. W konsekwencji zawarcie cywilnoprawnej umowy „o dzieło”, która nie powinna przejmować ani powielać w istocie rzeczy tego samego pracowniczego zatrudnienia zainteresowanej na stanowisku specjalisty do spraw kadrowo-płacowych, powinno być ocenione jako sprzeczne z prawem oraz zasadami współżycia społecznego. Taka sprzeczność wynikała ze świadczenia takiej samej rodzajowo pracy na różnych podstawach prawnych, tj. częściowo na podstawie umowy o pracę, a

częściowo na podstawie umowy „o dzieło”, która to umowa („o dzieło”) ewidentnie zmierzała do obejścia przepisów prawa pracy (np. o wynagradzaniu za taką samą pracę) oraz przepisów prawa ubezpieczeń społecznych o pracowniczym tytule oraz podstawie wymiaru należnych składek za wykonywanie takich samych obowiązków pracowniczych.

Wprawdzie pracodawca może zawierać z zatrudnionym pracownikiem umowy cywilnoprawne, ale jedynie w zakresie obowiązków lub czynności, które nie są objęte treścią stosunku pracy ani zakresem obowiązków pracowniczych. W przeciwnym razie umowa cywilnoprawna na wykonywanie w istocie rzeczy tych samych obowiązków pracowniczych jest sprzeczna z prawem pracy oraz prawem ubezpieczeń społecznych lub zmierza do obejścia przepisów tych działów prawa, przeto jest nieważna w taki sposób, że w miejsce nieważnych postanowień umowy cywilnoprawnej wchodzi odpowiednie przepisy prawa pracy (art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.), z konsekwencjami wynikającymi z imperatywnych norm prawa ubezpieczeń społecznych. Pracownik świadczący te same prace objęte treścią stosunku pracy na podstawie zawartej z zatrudniającym go pracodawcą umowy „o dzieło”, na wykonywanie takich samych obowiązków pracowniczych, zachowuje już z mocy przepisów prawa pracy wyłącznie status pracownika, którego nie łączy ze statusem strony nieważnej (sprzecznej z prawem pracy) umowy cywilnoprawnej.

Dalej idąca ingerencja ustawodawcy występuje na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych, które uznaje za pracownika - w rozumieniu ustawy systemowej - również osobę wykonującą pracę na rzecz pracodawcy na podstawie, między innymi, umowy o dzieło (art. 8 ust. 2a ustawy systemowej), ale tylko wtedy gdy przedmiot lub zakres zobowiązania cywilnoprawnego nie jest tożsamy, tj. nie pokrywa, nie powiela ani nie zastępuje tych lub takich samych obowiązków pracowniczych. W przypadku takich ubezpieczonych, art. 18 ust. 2a ustawy nakazuje uwzględnić w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne również przychód z tytułu umowy o dzieło, jeżeli taką umowę pracodawca (płatnik) składek zawarł z zatrudnionym pracownikiem.

Takie istotne elementy kontrowersyjnej umowy „o dzieło” zawartej przez skarżącego płatnika składek z zainteresowaną, jak: długotrwały okres wykonywania

„dzieła”; brak uzgodnienia jednego („łącznego”) wynagrodzenia za „dzieło”, które miało być wykonywane przez okres 9 lat, bez zastrzeżenia dopuszczalności miesięcznych rat płatności wynagrodzenia; nieznana Kodeksowi cywilnemu możliwość rozwiązania umowy „o dzieło” za wypowiedzeniem lub „w trybie natychmiastowym”; a przede wszystkim przedmiot umowy „o dzieło” obejmujący świadczenie oczywiście okresowych takich samych rodzajowo czynności starannego działania, jak wynikające ze stosunku pracy, tj. „przygotowanie danych i sporządzanie list plac, przygotowanie oraz przekaz elektroniczny do ZUS, archiwizacja dokumentów kadrowych” i to przez zainteresowaną pracownicę zatrudnioną przez skarżącego na stanowisku specjalisty do spraw kadrowo-płacowych za wynagrodzeniem płatnym miesięcznie, ewidentnie dyskwalifikowały legalność zawartej umowy „o dzieło”. Umowa taka pozostawała w ewidentnej sprzeczności z ustawą (art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.), ponieważ przepisy prawa pracy sprzeciwiały i sprzeciwiają się powierzaniu zainteresowanej pracownicy świadczenia tych samych „kadrowo-płacowych” obowiązków pracowniczych na dwóch różnych podstawach prawnych (tj. na podstawie umowy o pracę oraz umowy o świadczenie usług cywilnoprawnych lub „o dzieło”).

Nawet jednak gdyby założyć, że w sprawie miał zastosowanie art. 9 ust. 4a i 4b ustawy systemowej, to bezpodstawny okazał się zarzut rzekomego naruszenia zasady nieretroakcji (*lex retro non agit*) wobec umowy „o dzieło”, która została zawarta przed wejściem w życie z dniem 1 lipca 2004 r. wymienionych przepisów prawa. W szczególności art. 9 ust. 4b nie został połączony z wyraźnymi regulacjami intertemporalnymi w odniesieniu do jego mocy obowiązującej wobec spornej umowy „o dzieło” rozciągniętej w czasie, bo zawartej przed, ale obowiązującej nadal po ich wejściu w życie. W takim przypadku, zgodnie z regułą *lex posterior derogat legi priori*, przy braku reguł intertemporalnych dotyczących obowiązywania lub ujawnienia się wątpliwości dotyczących stosowania dawnego bądź też nowego prawa - pierwszeństwo ma nowy przepis ustawy oraz reguła bezpośredniego stosowania normatywnie równorzędnej ustawy nowej do trwających lub rozciągniętych w czasie zdarzeń lub stosunków prawnych. Podleganie określonemu tytułowi ubezpieczeń społecznych, a zwłaszcza adekwatny obowiązek składkowy aktualizuje się w dacie ustawowej wymagalności należności składkowych płatnych

w ustawowo określonych terminach (art. 47 ustawy systemowej) z określonego tytułu lub tytułów podlegania obowiązkowych ubezpieczeniom społecznym. W stosunkach ubezpieczeń społecznych co do zasady stosuje się nowe lub zmienione przepisy prawa obowiązujące w dniu wydania decyzji, a zachowanie mocy obowiązującej przepisów dawnych wymaga wyraźnych regulacji intertemporalnych (np. art. 184 ustawy o emeryturach i rentach). Jeżeli brakuje konkretnych regulacji prawa międzyczasowego w odniesieniu do dawnych lub trwających stosunków prawa ubezpieczeń społecznych, to stosuje się nowe lub zmienione przepisy imperatywnego prawa ubezpieczeń społecznych nawet wtedy, gdy nowości legislacyjne są niekorzystne dla podmiotów stosunków ubezpieczeń społecznych. Zasada nieretroakcji (*lex retro non agit*) obowiązuje tylko wobec praw słusznie nabytych lub tzw. ekspektatyw maksymalnie ukształtowanych pod rządem dawnego prawa. W przeciwnym razie przepisy nowego prawa ubezpieczeń społecznych stosuje się także do zdarzeń prawa ubezpieczeń społecznych przypadających w okresie obowiązywania dawnego i nowego prawa, choćby doszło do niekorzystnych zmian w nowym porządku prawnym w porównaniu do dawnego prawa. Utrwalone orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego legitymizuje w porządku konstytucyjnym takie ustawowe reformy lub legislacyjne modyfikacje prawa ubezpieczeń społecznych, które zmierzają do ujednoczenia lub uszczelnienia spójnego i sprawiedliwego systemu ubezpieczeń społecznych także wtedy, gdy dochodzi do pogorszenia sytuacji podmiotów stosunków ubezpieczenia społecznego, byleby nie naruszało to praw słusznie nabytych lub maksymalnie ukształtowanych ekspektatyw (por. np. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 grudnia 1999 r., K 4/99, OTK 1999 nr 7, poz. 165). Oznacza to w szczególności, że w konstytucyjnym i ustawowym porządku prawnym za bezpodstawne i nieusprawiedliwione należy uznać nierówne traktowanie ubezpieczonych pracowników wykonujących równocześnie na rzecz zatrudniającego ich pracodawców określone prace na podstawie umowy cywilnoprawnej, w tym umowy o dzieło, w zależności od daty zawierania poszczególnych umów cywilnoprawnych. Takie kryterium (daty zawarcia umowy cywilno-prawnej) ewidentnie naruszałoby zasadę równego traktowania podmiotów takich samych lub podobnych stosunków ubezpieczeń społecznych, które dotyczą zdarzeń periodycznych lub sukcesywnie

realizowanych przez strony określonych stosunków prawa cywilnego, ze skutkami wynikającymi z nowych regulacji lub legislacyjnych modyfikacji imperatywnego prawa ubezpieczeń społecznych. W tym zakresie zasada równego traktowania wszystkich ubezpieczonych wymaga równych dla wszystkich ubezpieczonych warunków objęcia systemem ubezpieczeń społecznych oraz jednakowego obowiązku oraz sposobu (metody) obliczania wysokości składek na ubezpieczenie społeczne (art. 2a ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy systemowej).

Równocześnie Sąd Najwyższy powtarza, że w rozpoznanej sprawie nie było potrzeby osądu sporu ani skargi kasacyjnej na podstawie art. 9 ust. 4b ustawy systemowej, ponieważ zainteresowana pracownica, która zawarła z tym samym pracodawcą i płatnikiem składek zmierzająca do obejścia prawa pracy i prawa ubezpieczeń społecznych umowę o „dzieło” na wykonywanie takich samych czynności „kadrowo-płacowych”, była z mocy innych przepisów niż wskazane w podstawach skargi kasacyjnej traktowana jak pracownik, przeto w takim „pracowniczym” charakterze podlegała w spornym okresie pracowniczemu tytułowi ubezpieczeń społecznych (art. 8 ust. 2a ustawy systemowej). W konsekwencji wymiar składek na ubezpieczenia społeczne zainteresowanej, uznanej za pracownika choćby na podstawie wymienionego przepisu, był prawidłowo ustalany również od przychodu uzyskiwanego z zawartej umowy „o dzieło” z jej pracodawcą - skarżącym płatnikiem składek (art. 18 ust. 2a ustawy systemowej, który został wprowadzony do porządku prawnego 30 grudnia 1999 r.). Z wymienionych regulacji normatywnych wynika, że wykonywanie pracy na podstawie umów cywilnoprawnych zawartych z pracodawcą jest traktowane tak jak świadczenie w ramach klasycznego stosunku pracy łączącego pracownika z pracodawcą (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2014 r., II UK 279/13, LEX nr 1436176).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy oddalił niemającą usprawiedliwionych podstaw skargę kasacyjną w zgodzie z art. 398¹⁴ k.p.c.